

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

БРОЈ 41

БЕОГРАД, 10. ОКТОБАР 1931.

ГОДИНА III

Садржај:

Државна фабрика шећера на Чукарници
 „Славонија“ друштво на дionicе за индустрију дрва у Загребу
 Југославенска нафта д. д. — Загреб
 Полимска банка у Пријеполу
 Минерва, накладна књижара д. д. — Загреб

DRŽAVNA FABRIKA ŠEĆERA NA ČUKARICI*)

Капацитет производње наших домаћих фабрика шећера је данас за око 35% већи од потрошње шећера у земљи. Код релативно једнаких производних троškova могла се повећати производња и преко домаћег консума, пошто је постојала могућност, да се вишкови извоје. Ових последњих година пак су цене шећера на светском тржишту у непрекидном опаданју. Нарочито у 1930. и 1931. години ово је опаданје заузело катастрофалан обим, као последица огромне хиперпродукције. Због тога је у протече ове године дошло до међународних преговора — Чедбернов план — којим се свetsка производња и дистрибуција регулисала на вишегодишњи период — што је имало за последицу извесну стабилизацију цена, које су ипак још врло ниске. Према приликama које сада владају на светском тржишту, наш би извоз шећера био скопчан са великим губитцима; фабрике би морале да рачунају са губитком од најманје 3 до 4 динара по килограму.

Оваква је ситуација присилila наше фабрике да своју производњу редуцирају — а селјака, да сманји површину репом засађену. Међутим, то није лака ствар; нарочито не код фабрика, пошто се у томе случају повећавају троškovi производње (цена коштања), услед непроменjenости фиксних троškova, што има за последицу сmanjenje чисте добити.

Нашим читаоцима је познато, да постоји у нашој земљи 8 фабрика шећера (заправо 9, али она у Старом Сивцу не ради) од чега су две фабрике државне — на Белју и на Чукарници код Београда.

Државна фабрика шећера на Чукарници је једина на територији предратне Србије. Приликом анализирања нјезиног биланса за 1928/29. годину, ми смо опширно приказали нјезину бурну историју.

Она је постала државном својином 1. јануара 1926. године — на основу уговора о миру — а на тај начин, што смо раније проценјену вредност фабрике одобрили Немачкој на рачун репарација. Овако је Чукаричка фабрика шећера постала државна; при томе пак треба напоменути да она, и ако државна, не ужива ни најманје повластице или какве специјалне привилегије. Она је подвргнута слободној конкуренцији као и све друге приватне фабрике али је упркос томе — или можда баš због тога — данас несумњиво наше најлукративније државно предузеће.

Колики је удео Чукаричке фабрике шећера у нашој укупној индустрији шећера, показује следећа таблица:

Година	Укупна про-изв. шећ. репе у мил. кгр.	Од тога отпада на Чукар.у%	Укупна про-извод. шећера у мил. кгр.	Од тога отпада на Чукар.у%
1926/27	559.9	9.07	70.0	7.80
1927/28	692.0	10.53	75.2	9.93

*) За 1928/29. годину биланс је анализиран у додатку „Народног Благостанја“ од 10. маја 1930. год., бр. 19, стр. 81.

1928/29	954.0	7.23	128.8	6.61
1929/30	945.8	9.37	131.6	7.52
1930/31	746.5	9.99	105.0	7.81

У погледу на прерађену репу и произведени шећер је нјезин удео у кампањи 1927/28. био највећи: она је преузела 10.53% од укупне произведене репе. Према апсолутним цифрама, највише је прерадила репе у кампањи 1929/30. — која је дала и највећу количину шећера. То је био случај код свих наших фабрика. После ове године долази рестрикција производње, што нам показује наредна таблица:

Година	Преузета шећерна репа у hiljad. кгр.	произведено шећера у hiljad. кгр.	Рандман у %
1926/27	50.717	5.468	10.78
1927/28	72.863	7.451	10.23
1928/29	68.988	8.531	12.38
1929/30	88.663	9.833	11.10
1930/31	74.557	8.200	11.00

Прерађене количине шећерне репе показују интересанту слику: од 1926/27. до 1929/30., кад је највише прерађено, производња је повећана за 38 милиона кгр. репе на 88.7 милиона кгр. У последњој кампањи 1930/31. године она је сmanjena за 14 милиона на 74.5 милиона кгр. репе.

Аналогно томе креће и производња репе; она је повећана за време од четри године за око 80% (од 5.5 милиона кгр. у 1926/27. на 9.8 милиона кгр. у 1929/30. години).

Рандман износи у последњој години 11%; то је однос између произведене количине шећера и утрошене количине шећерне репе. Два су фактора, који утичу на рандман: прво је квалитет репе у погледу садржине шећера а друго је питање техничког начина производње односно техничке усавршености постројења. У кампањи 1928/29. рандман је био највећи са 12.38%, захваљујући вандредно повољном квалитету репе.

У последњој години је прinos репе по хектару био приближно једнак средњем прinosу последњих 10 година (са 13031 кгр. репе просечно на хектар), а тако исто је и садржина шећера у репи са 15.898% приближно равна средњој просечној садржини шећера за последњих 10 година. Квалитет репе био је далеко испод средњег; просечни средњи коефицијент чистоће за последњих 10 година био је 85.43, док је у овој години износио само 82.67%. То је имало за последицу, да су наше фабрике шећера имале више меласе, односно да је више сировине прешло у меласу, за читавих 2.584%. Овако изузетно низак коефицијент чистоће објашњава се штетama од мишева (gotova свака репа била је наједена) због чега је била подложна брзом квару.

Други фактор, који утиче на рандман производње, је техничка усавршеност постројења. Маšине Чукаричке фабрике су старе, али се постепено изменјују и модернизирају. Нарочито последње године. Избаћене су старе маšине, нееконoмичне и са малим капацитетом и замењене новим, економичнијим и са

mnogo većim kapacitetom. Do ove godine fabrika je preradila dnevno oko 82 vagona repe. Novoizvršenom rekonstrukcijom garantovano je povećanje na 100 vagona dnevne prerade repe. U ovoj godini, kako cela obnova još nije bila izvršena, bilo je prerađeno dnevno 104.33 vagona. Prema tome fabrika može da preradi za vreme trajanja jedne kampanje godišnje oko 11000 vagona repe bez trapljenja i da izradi oko 1200 vagona šećera, radeći 100 dana u godini, t. j. za vreme koje se smatra kao normalno za naše klimatske prilike.

U poslednjoj poslovnoj 1930/31. godini Čukarička fabrika šećera je preuzela od proizvođača 74.557.100 kg. šećerne repe i izradila 8.199.930 kg. šećera — bele robe —; pored toga dobiveno je 3.63 miliona kg. melase i 3,77 miliona kg. suvih rezanaca.

Melasa i režanci su vrlo važni nusprodukti proizvodnje šećera. Usled niske cene suvih rezanaca prodaja je u zemlji bila znatno veća nego ranije. U 1930/31. godini je fabrika na Čukarići prodala u našoj zemlji 1.99 miliona kg. rezanaca, dok je u 1929/30. godini prodato svega 399 hiljada kg. To je važno u pogledu podizanja stočarstva. Najveći deo rezanaca i melasa pak se izvozi u inostranstvo.

U narednoj tablici uporedili smo kretanje otkupne cene repe kao i srednju prodajnu cenu gotovih proizvoda.

Godina	Otkupna cena repe od 100kg. u dinarima	Srednja prodajna cena za 1 kgr.			
		Šećer kristal	Kocke i prah	Melasa	Režanci
1927/28	26.29	12.886	14.306	1.268	1.534
1928/29	24.71	12.106	13.507	1.452	1.536
1929/30	21.34	11.665	13.091	1.158	1.049
1930/31	21.45	10.715	12.441	0.700	0.585

Otkupna cena repe opadala je sve do 1929/30. godinje. U poslednjoj godini je pak bila na otkupnim stanicama veća za 20 para kod 100 kg. od cene plaćene u ranijoj godini i to uprkos tome, da je cena šećera, prema kojoj se određuje i otkupna cena repe, bila znatno niža nego u prošloj godini. Do ove godine fabrika je plaćala za repu vrednost od 3 kg. neoporezovanog kristalnog šećera i davala besplatno seme za sejanje, a u ovoj godini data je vrednost od 4 kg. neoporezovanog šećera, ali je naplaćivano seme za prvo sejanje. Pošto je za 100 kg. proizvedene repe seme koštalo oko 2.30 dinara, a vrednost jednog kilograma neoporezovanog šećera bila je najmanje 5.25, onda to znači, da je Čukarička fabrika plaćala ove godine repu sa najmanje 2.95 dinara skuplje no što je plaćala po prošlogodišnjoj ceni.

Račun izravnjanja.

Aktiva	1926/27	1928/29	1929/30	1930/31
	u hiljadama dinara			
Gotovina:				
u blagajni	63	28	64	108
žiro račun kod ovd. banaka	5.595	34.076	24.375	18.626
Ukupno	5.658	34.104	24.439	18.734
Dužnici:				
Min. fin. rač. viškova	—	—	—	9.712
komitenti za šećer	—	2.160	1.445	2.301
razni dužnici	—	7	8.586	2.582
fabrični ekonomski	753	302	262	162
proizvođači repe				
dužnici 1928/31.	19.452	2.673	2.772	2.154
proizvođači repe				
dužnici 1931/31.	—	16.498	12.987	8.669
dužnici Min. pravde				
iz 1921/25.	—	1.052	1.052	1.013
Ukupno	20.205	22.694	26.906	26.596
založni bonovi Min. fin.				
kod Nar. banke	15.000	—	—	—
Vrednost rez. fonda	—	1.250	2.500	6.946

Fabrikati	7.777	13.816	22.804	22.650
Nepokretnosti i objekti:				
zemljište i zgrade	9.979	9.487	9.750	9.660
cekup. maš. uređaj	9.558	8.385	8.210	7.650
Ukupno	19.537	17.872	17.960	17.310
Pokretnosti	6.311	6.243	4.802	2.777

Pasiva

Obrtni kapital	—	41.740	41.740	41.740
Fondovi za obnovu	360	13.913	16.222	11.828
Rezervni fond	754	7.711	9.760	10.726
Specijalni fond	1.877	840	1.080	1.320
Poverioci:				
Min. fin. dotacija	29.000	8.000	12.296	12.205
Min. fin. trošarina	6.120	12.271	10.692	10.977
poverioci privatni	12.768	3.783	1.688	1.461
poverioci prenosni	—	4.172	2.848	1.517
otpisi duž. Min. pravde	—	—	1.052	1.013
šećer u komisijon „Belje”	—	—	—	777
Ukupno	47.888	28.226	28.559	27.953
Tantijema	—	2.502	2.049	1.445
Zbir bilanse	74.492	96.005	99.412	95.013
Čista dobit	18.361	25.020	20.495	16.059

Slika završnih računa veoma je interesantna. U pasivi pada u oči prva pozicija, naime obrtni kapital, koja tri poslednje godine iznosi nepromenjeno 41.74 miliona dinara. Pošto je državna imovina, fabrika nema sopstvene glavnice; mesto toga postoji „obrotni kapital”, koji je odmah prve dve godine formiran iz čiste dobiti. Ali to nije sav obrtni kapital fabrike; on iznosi krajem juna 1931. godine oko 93.5 miliona i to: 41.74 miliona je glavnica, 23.87 miliona fondovi, dok su poverioci iskazani sa 27.95 miliona dinara.

Međ poveriocima, najveći iznos predstavlja potraživanje Ministarstva finansija, sa 12.2 miliona dinara. Međutim ovo je potraživanje naročite vrste. Toliko je odobreno Ministarstvu finansija odnosno državi na čistoj zaradi fabrike u prošloj godini. Na trošarini fabrika duguje državi 10.98 miliona, ali smatramo da se i ovo zaduženje ne može smatrati kao dug, pošto je u vezi sa opštim kreditiranjem trošarine, odnosno tehnikom naplaćivanja. U aktivi bilansa vidimo, da ima fabrika na žiro račun kod drugih banaka potraživanje od preko 18.5 miliona pa bi prema tome lako bila u stanju, da sve svoje dugove odmah isplati. Privatni poverioci, koji su još 1926/27. godine iznosili 12.77 miliona dinara, iznose u ovoj godini svega još 1.46 miliona dinara.

Iz svega ovoga izlazi, da Državna fabrika šećera uopšte nema poverioca — niti dugova.

Fondovi fabrike su u ovoj godini, uprkos dotacija iz tekuće poslovne godine (u visini od 2.41 milion dinara) za 3.2 miliona manji no prošle godine. Pre svega smanjen je fond za obnovu mašina što pokazuje, da je u ovoj godini nabavljeno novih postrojenja na račun fondova u iznosu od 5.6 miliona; da toga nije bilo, fondovi bi iznosili skoro 30 miliona dinara.

U aktivi pada u oči velika gotovina kojom fabrika raspolaže. Doduše ona je prema 1928/29. godini skoro za polovinu manja, ali iznosi još uvek 18,7 miliona dinara, što je za 1.5 miliona više no što su iskazane vrednosti svih fabričkih investicija.

Smanjenje gotovine potiče u glavnome od toga, što je fabrika dala Ministarstvu finansija po novome računu viškova jedan deo na upotrebu od skoro 10 miliona dinara kao akonto buduće dobiti. Prema prošloj godini su dužnici, u koje treba ubrojiti i dug Ministarstva finansija, ostali nepromenjeni sa 26,5 miliona dinara. Krediti dati sadiocima repe, kao avansi, iznose ove godine svega 10.8 miliona, prema 15.76 miliona u 1929/30. i 19.2 miliona u 1928/29. godini. To je u vezi sa smanjenjem površine zasađene repom. Dužnici, komitenti za šećer, nešto su veći no u prošloj godini a iznose svega 2.3 miliona dinara. To je

minimalan iznos, ako uzmemo u obzir, da je u toku godine bilo komitentima predato robe u vrednosti od preko 100 miliona dinara. I to ima svoj naročiti uzrok: u najviše slučajeva plaća se šećer unapred bez kredita. Vrednost rezervnog fonda, uložena u akcije Agrarne banke, porasla je u 1931. godini na 6.9 miliona dinara, zbog uplate poslednjih rata.

Vrednost proizvedene robe na lageru, naime šećera, melase i rezanca iskazana je sa 22.6 miliona dinara, a prema prošloj godini je ostala skoro nepromenjena.

Interesantno je pogledati koliki prihod daje državi fabrika šećera. Od trošarine, država je u poslednjoj kampanji primila 50 miliona dinara, na ime poreze i prireze 5.85 miliona dinara a kao čistu dobit 12.2 miliona: ukupno dakle 68.5 miliona dinara ili okruglo 70 miliona. To svakako da nije mala stvar.

Čista dobit fabrike šećera na Čukarici je za 4 miliona dinara manja no u prošloj godini, a iznosi svega 16 miliona dinara. Uzroke smo nabrojali: manja proizvodnja, skuplje plaćena repa, slabiji randman zbog lošije kvalitete repe, niže cene šećeru, melasi i rezancima (kod kojih je pad cena naročito veliki).

Uprava fabrike je izračunala da je zbog tih promena u cephama imala u poslednjoj godini manje prihoda 9,2 miliona dinara, i da bi u slučaju nepromenjenih cena imala za 6 miliona dinara veću dobit od sadašnje, odnosno 22 miliona; pošto je prošlogodišnja dobit iznosila 20 miliona dinara, ovogodišnja bi je nadmašila za puna dva miliona. Ovo dokazuje da je fabrika u poslovnoj 1930/31. godini dobro radila i da je pokazala lep napredak.

Račun gubitka i dobitka.

	1926/27	1928/29	1929/30	1930/31
	u hiljadama dinara			
Rashodi				
Održanje fabrike, plate i dr.	48.689	11.115	7.660	7.792
Porez i prirez	—	—	8.022	5.846
Otpisi	2.139	2.452	2.499	1.402
Ukupno	—	—	18.181	15.040
Podela čiste dobiti:				
4% nagrade upravi	—	1.251	1.024	642
5% činovništvu	—	1.251	1.024	803
5% rezervnom fondu	—	2.502	2.049	803
10% fondu za obnovu	—	5.004	4.099	1.606
ostatak Min. fin. odel. za budžet	—	15.012	12.297	12.205
Čista dobit	18.361	25.020	20.495	16.059
Prihodi				
Od proizvodnje	66.366	35.157	35.628	27.373
Od kamata, provizija itd.	152	3.431	3.050	3.526
Zbir prihoda ili rashoda	66.518	38.588	38.678	31.100

Bruto prihodi su iznosili u 1930/31 godini 31.1 milion dinara; od toga otpada 3.5 miliona na prihode od kamata, provizije i t. d. a 27.57 miliona na prihod proizvodnje.

Rashodi su ove godine manji za 3 miliona od prošlogodišnjih (iznose 15 miliona); razlika je 16.06 miliona — što je čista dobit.

Podeljena je na sledeći način: 4% dato je upravi kao nagrada — 642 hiljade, 5% činovništvu — 803 hiljade, 5% rezervnom fondu za amortizaciju — 1.6 miliona a ostatak, 12.2 miliona odobren je Ministarstvu finansija, odeljenju za budžet kao čista dobit.

Ovih dana objavljen je zakon, koji donosi novo opterećenje za naše domaće fabrike šećera — pa i državne fabrike na Čukarici. Trošarina je povećana 1.25 za kristal odnosno 1.50 kocke a carina smanjena za 0.25 za kristal odnosno 0.50 dinara za kocku. Ukupno pogoršanje dosadašnjih uslova iznosi 1.50 odnosno 2 dinara za kristal i kocke a cene se po istom zakonu ne smeju povećati za više od 1 dinara po kg.

U upravi Državne fabrike na Čukarici se nalaze g. g.: Dr. Drag. Đ. Novaković, predsednik; Dr. T. Mirković, Marko P. Cemović, Živ. C. Tajsic, Aleksandar Vuković.

„SLAVONIJA” DRUŠTVO NA DIONICE ZA INDUSTRIJU DRVA U ZAGREBU.

Prilike u našoj industriji drveta pogoršavaju se. Svetska kriza ima za posledicu da je tražnja za drvetom, naročito za boljim vrstama, znatno opala. Sa druge strane Poljska, a naročito Rusija, bacaju na tržište znatne količine drveta, ne gledajući na cene. Kod takvih prilika nije nikakvo čudo što se danas za izvezeno drvo dadu polučiti tek dve trećine ranije cene. Produkcijoni troškovi ostali su u glavnom jednaki. Ni u kome slučaju nisu snizeni u razmeri opadanja cene. Usled toga drvna industrija nalazi se u teškoj krizi. Na domaćem tržištu su usled jake konkurencije pojedinih poduzeća prilike po mogućnosti još nepovoljnije nego što je kod izvoza.

Bilans za prošlu poslovnu godinu većine naših šumskih poduzeća iskazuju gubitke. Tu i tamo koje poduzeće iz razloga prestiža držalo je da i za prošlu godinu mora iskazati dobitak, upotrebljavajući rezerve ranijih godina. Međutim za ovu godinu, toga neće biti.

U najnovije vreme situacija se je kod šumske industrije u toliko pogoršala što je Francuska, koja povlači znatne količine našeg drveta, u prvom redu hrastovine, zaključila, da uvoz drveta kontingentira. Naš kontingent tako je odmeren, da je sa onim što smo izvezli prvih meseci ove godine već iscrpen. Po tome Francuska za neko vreme ne bi došla u obzir za plasiranje našeg drveta. A ni kasnije perspektive ne bi bile povoljne. Poduzeti su koraci da se naš kontingent poveća. Međutim kako to traži i Poljska, i kako Francuska ide za time da redukcijom izvoza popravi svoj trgovinski bilans, teško je verovati da ćemo u tome uspeti.

Jedina je svetla tačka da je zadnjih meseci kod šumske industrije došlo do karteliranja. Ovaj kartel ne samo što će gledati da regulira cenu kod izvoza nego će regulirati i cene u unutrašnjem prometu. Naročito ako mu uspe da regulira i cene kod licitacija šumskih kompleksa.

Bilansa za 4 poslednje godine ovako izgleda:

	1927.	1928.	1929.	1930.
	u hiljadama dinara			
Aktiva				
Gotovina	322	272	356	324
Zgrade Zagreb-Brod	2.280	2.280	2.280	2.280
Strojevi tvornice	21.395	21.395	21.010	21.010
Inventar	859	859	859	859
Vlast. Čakovac	1.500	1.113	1.211	1.191
Efekt	10.602	1.992	6.422	653
Dužnici:				32.745
afilirana poduzeća	18.140	19.439	19.428	
šumski poslovi	6.000	11.421	6.834	
razni dužnici	24.732	19.365	17.415	
Roba	62.365	47.150	75.306	65.260
Gubitak	35.183	—	—	1.406
Pasiva				
Glavnica	36.000	6.000	30.000	30.000
Rezerva	5.131	—	—	—
Amortizacija	7.911	9.164	9.164	9.164
Prihvati	31.886	61.596	91.600	84.923
Poverioci	100.670	46.613	18.374	—
Ukupna bilansa	183.381	125.232	151.125	126.096

U formalnom pogledu bilansa za 1930. godinu razlikuje se od bilansa ranijih godina u dva pravca. Dok je ranijih godina bila specifikovana u pogledu dužnika na: afilirana poduzeća, šumske poslove i razne dužnike, za prošlu godinu svi su dužnici iskazani u jednom iznosu. Kod pasive ranijih godina imali smo pored prihvata i poverioce. Za prošlu godinu sve su obaveze iskazane kao prihvat tako da poverioci nisu posebno iskazani.

Ukupna bilansa je prošle godine opala za 25 miliona dinara. Ona je za 55 miliona dinara manja nego pred 4 godine.

Investicije su iskazane sa istim iznosom kao i 1929. godine. Budući da je i račun amortizacije iskazan sa istim iznosom kao i pre godinu dana, to znači, da se prošle godine nisu vršili nikakvi otpisi. To bi još povećalo iskazani gubitak.

Dužnici su iskazani sa 32.7 miliona dinara. Godine 1929. dužnici su iznosili ukupno 43.6 miliona dinara. Sniženi su za preko 10 miliona dinara. Za deset miliona dinara snižena je i zaloha robe. To je u vezi sa prilikama industrije drveta. Slabije poslovanje i mnogo niže cene mora da se odraze i na bilansi, u prvom redu kod pozicija dužnici i roba.

Efekti su reducirani od 6.4 miliona na 0.7 miliona dinara. Sigurno je jedan veći paket akcija jednog od afiliranih poduzeća prešao na Praštedionicu da se tako i sa te strane rastereti bilans „Slavonije”.

U pasivi su prihvatili iskazani sa 85 miliona prema 91.6 miliona 1929. godine. Međutim 1929. godine imali smo i 18.4 miliona dinara poverioca kojih ove godine nema. Po tome su obaveze poduzeća reducirane za oko 25 miliona dinara. To odgovara sniženju nekih pozicija u aktivi. Prihvati — dotično poverioci su refleksi promena u pozicijama aktive.

Prošla godina zaključena je gubitkom od 1.4 miliona dinara. Račun gubitka i dobitka pokazuje sledeću sliku:

Prihodi	1927.	1928.	1929.	1930.
Prihod robe	—	15.293	16.519	16.688
Rashodi				
Osiguranje	417	536	538	587
Porezi	743	470	407	524
Plate	4.633	5.121	5.858	5.939
Kamati	6.027	7.871	9.706	11.084
Amortizacija	653	—	—	—
Gubitak	22.738	—	—	1.406
Dobitak	—	78	47	—

Prihod od robe ostao je na istoj visini kao i 1929. godine. Kriza je jače pritislala tek pod kraj godine, tako da su bruto prihodi u bilansi za 1930. godinu dosta povoljni. Međutim kod rashoda nailazimo na znatno povećanje. Kamati su porasli za 1.4 miliona dinara. To je i delovalo da je bilans iskazan sa gubitkom od 1.4 miliona dinara. Interesantno je, da su obaveze smanjene i makar je prošle godine kamatnjak znatno popustio i da su izdaci na kamatama znatno veći.

U upravi se nalaze sledeća g. g.: Milivoj Crnadak, Dr. Branko Pliverić, Martin Pilar, Franjo Szabo, Makso Bosnić, Đuro Katušić, a u Nadzornom odboru: Marko Bauer, Celso Cavalieri, Robert Lajbenfrost i Dragutin Batušić.

ЈУГОСЛАВЕНСКА НАФТА Д. Д. — ЗАГРЕБ.

Југославенска нафта д. д. основана је у Загребу 1922 године и то као продајна организација ријечке рафинерије петролеја. Пре рата рафинерија на Ријеци главни део своје продукције пласирала је у крајеве, који су потпали под Југославију. Повлачењем држ. границе између Сушака и Ријеке, највећи део њеног подручја остао је у иностранству. Да се сасвим не изгуби раније продајно подручје основана је Југославенска нафта д. д.

Према томе Југославенска нафта нити је имала у Југославији своју рафинерију нити велика складишта. Њена је задаћа била да повлачи петролеј и бензин из ријечке рафинерије и да га пласира у разне крајеве Југославије у првом реду тамо где је ријечка рафинерија и раније пласирала своје продукте. Велике инвестиције код Југославенске нафте нису биле потребне. Оне су се ограничиле у првом реду на амбалажу.

Верменом ситуација за ријечку рафинерију и пласирање њених продуката у Југославији постајала је све неповољнија. Поред рафинерије у Броду, која је преузета по Standard Oil Company, бивала је све већа, а концерн Shell подигао је у Цапрагу код Сиска једну велику рафинерију. Те две рафинерије биле су у стању да покрију главни део наших потреба на петролеју, бензину и техничким уљима. Кад је међутим пре две године поштрена царинска заштита на продукте који се прерађују у земљи, ситуација за речку

рафинерију била је неповољна. За поједине артикле увоз више није конвенирао.

Речка рафинерија морала је увидети да се мора одрећи југословенског тржишта и да мора гледати како ће своју продукцију да пласира у самој земљи. Према томе за њу ни Југословенска нафта није више имала нарочитог интереса. Пре извесног времена већина акција Југославенске нафте прешла је из руку ријечке рафинерије у руке Англо-југославенског петролејског друштва. За Англо-југославенско петролејско друштво, Југославенска нафта има то значење да преузимањем њеног контингента може боље упослити своју рафинерију у Цапрагу. Према томе Југославенска нафта данас је афилирано подuzeће Англо-југославенског петролејског друштва.

Биланса Југославенске нафте за 4 последње године овако изгледа :

Активa :	1927.	1928.	1929.	1930.
	у хиљадама динара			
Имобилија	1.396	1.396	1.396	1.358
Ембалажа	1.391	1.391	1.391	1.245
Мобиљар	239	217	215	200
Роба	439	915	1.044	—
Благајна	113	117	57	—
Дужници	2.186	3.005	4.952	582
Губитак	1.477	1.454	1.344	1.112
Пасива :				
Главница	3.000	3.000	3.000	3.000
Веровници	4.244	5.498	7.401	1.496
Укупна биланса	7.244	8.498	10.401	4.496

док Рачун гubitка и доbitка за те четири године овако изгледа :

Приходи :	1927.	1928.	1929.	1930.
	у хиљадама динара			
Приход	538	652	917	542
Губитак	1.477	1.545	1.344	1.112
Расходи :				
Трошкови	590	630	807	311
Пренос гubitка	1.425	1.477	1.454	1.344

Укупна биланса од 10,4 милиона динара у 1929 години пала је на 4,5 милиона у 1930 години. То већ показује неку врсту ликвидације. А кад се биланса погледа мало боље то се види јасно.

Имобилија и ембалажа (жељезне бачве) остале су на истој висини одбивши уобичајни отпис. Међутим роба која је концем 1929 билансирана са 1.044 хиљада динара прошле године уопште није изказана. Престало је довлачење робе из Ријеке а оно што у контингенту Југонафте испоручи Англо-југославенско не иде преко билансе Југонафте. Дужници који су концем 1929 године износили скоро 5 милиона динара, опали су на нешто преко милион динара. То је у вези јер робу добавља Англо-југославенско пак оно и фактурира. Потраживања од преко милион динара сигурно су још потраживања за раније лиферације кад су оне ишле за рачун речке рафинерије.

У вези са смањењем дужника и елиминирањем позиције роба смањени су повериоци од 7,4 милиона на 1,5 милиона динара. Кад се утерају и остале тражбине повериоци ће готово сасвим нестати.

И код рачуна гubitка и доbitка битне су промене. Приходи су опали од 917 на 542 хиљаде динара што указује на међутим уследилу редуцију пословања. Ну и трошкови су редуцирани од 807 на 311 хиљада динара. Сада је потребан знатно мањи чиновнички апарат.

Прошле године получен је услед знатног снижења издатака доbitак од 321 хиљада динара који је употребљен за смањење гubitака ранијих година.

ПОЛИМСКА БАНКА У ПРИЈЕПОЉУ.

Полимска банка у Пријепољу основана је крајем 1925. године са главницом од 1 милиона динара; у 1927. години повишена је на 2 милиона а у 1930. години она је опет повишена на три милиона динара. То је за једну малу младу провинцијску банку, која у инфлаторном полету првих послератних година није постојала и према томе није била у стању да направи добитке и резерве — један врло леп полет.

Лимска долина — домена Полимске банке — није индустријска; она може постати један од наших прворазредних воћарских и сточарских крајева. За једну обазриво вођену новчану установу има тамо много лепог посла.

Главни њезин посао био је есконтовање меница. Банка се трудила да се што већи број комитената користи њезиним кредитом због чега је нарочито гајила ситне кредите, избегавајући крупније менице. Ранијих година банка је основала филијале у Плевљима, а ове године основала је други филијал у Сјеници — важниој сточној пијаци — што је најбољи доказ банчине експанзије.

Главне билансне позиције показују следећи развој:

Рачун изравњања.

Актива	1926. г.	1928. г.	1929. г.	1930. г.
	у хиљадама динара			
Благајна	151	159	104	402
Менице	1.301	3.504	4.811	6.684
Тек. рач. код банака	—	—	—	8
Текући рачуни разни	80	699	766	936
Займови на залог	—	3	12	11
Привремени рачуни	—	—	30	2
Хартије од вредности	7	19	42	612
Непокретности	14	42	48	48
Оставе, гаранције, кауције	443	1.840	1.857	1.821
Пасива				
Главница	1.000	2.000	2.000	3.000
Фондови	31	130	163	257
Пенз. фонд чиновника	1	5	8	15
Улози по уложним књижицама	—	1.209	2.412	2.468
Улози по стал. штед.	273	—	—	231
Есконт и реесконт	155	792	728	1.990
Текући рачуни код банака	—	55	2	323
Чиста добит	57	182	360	320
Збир билансе	1.997	6.304	7.671	10.525

Рачун губитка и добитка.

Расходи				
Камате	—	—	326	665
Трошкови управе	107	175	235	303
Порез, прирез и таксе	—	102	103	162
Добит	57	182	360	320
Отписи	—	3	12	—
Приходи				
камате и провизије	—	456	1.029	1.409
од хартија од вред.	—	—	2	3
од непокретности	—	5	4	7
Бруто приходи	164	462	1.036	1.420

Пораст послова је очигледан. Крајем 1926. године, прве нормалнога рада, билансна сума износи непуна 2 милиона динара; четири године доцније, крајем 1930. године, она је повећана на 10.5 милиона динара. То је свакако доказ: лепог напретка. И фондови се знатно дотирају. Крајем 1930. године износе 272 хиљаде динара. Према томе износе сопствена сретства крајем 1930. године, заједно са добитком, 3.6 милиона. Знатан пораст је забележен код туђих сретстава. Према 1926. години она су порасла од 428 хиљада на 5.01 милион динара. Од тога отпада највише на улоге

на штедњу, који су 1930. године достигли 2.7 милиона динара (у 1926. години износили су 273 хиљаде динара). Највећи пораст уложака је забележен у 1928. и 1929. години, кад су се дуплирали. У 1930. години прилив уложака је успорен — повећани су за свега 200 хиљада динара. То је свакако једна општа појава; управа банчина томе још и додаје, да су се улози подизали ради куповине хартија од вредности — претпостављамо, да су то биле акције Привилеговане аграрне банке. За читав 1.26 милиона је у последњој години порастао есконт и реесконт. То су кредити наших главних новчаних завода као на пример Народне банке, Државне хипотекарне банке, Земаљске банке за Босну и Херцеговину у Сарајеву, Српске Централне привредне банке и Београдске задруге у Београду. Овакви повериоци доказују, да је банка у добрим рукама и да уживају њезини управљачи оптимум поверења.

Укупни обртни капитал, у износу од 8.6 милиона пласиран је на следећи начин: далеко највећи део дат је на меничне кредите, који крајем 1930. године износе 6.7 милиона динара. Према 1929. години већи су за скоро 2 милиона а према 1926. години за пуних 5.4 милиона динара. Да су сви ти кредити врло обазриво подељени види се из тога, што у рачуну губитка и добитка нема отписа сумњивих или пропалих потраживања. Комитенти Полимске банке у Пријепољу сви су солвентни. Али је то и повољна последица примене банчиног принципа, да одобрава само мале кредите, који не премашају способност дужника. Такав се материјал увек може редисконтирати. Разни кредити по текућим рачунима износе 936 хиљада динара, а зајмови на залог 11 хиљада. Интересантан је такође пораст сопствених хартија од вредности, које су у 1930. години повећане на 612 хиљада динара (у 1929. години су износили свега 42 хиљаде). Пораст потиче од куповине државних хартија од вредности, које су у прошлој години давале лепу рендиту.

Бруто добит је, паралелно повећању послова, знатно већа но у ранијим годинама. Она износи 1.42 милиона динара односно скоро 50% главнице. Приходи од камата и провизија износе 1.4 милиона а расходи за камату свега 635; трошкови управе, плате, и т. д. износе 300 хиљада динара а пореза 162 хиљаде, укупно дакле 1.1 милион динара су банчини расходи. Из овога резултира чиста добит од 320 хиљада. Пошто су трошкови управе и порези нешто порасли, добит је за 40 хиљада динара мања но прошле године.

Подељена је на следећи начин: 10% је дотирано сталном резервном фонду — 32.000; 13% дато је као тантијема члановима оба одбора — 41.600 динара, 2% износи дотација пензионском фонду чиновника а 240 хиљада је остало за поделу акционарима. Пошто је главница повишена тек у 1930. години, те партиципира на дивиденди само главница од 2 милиона а то омогућава исплату 12% дивиденде односно 60 динара на 4000 акција.

У управи Полимске банке у Пријепољу налазе се следећа господа:

Претседник Светомир Ј. Борисављевић, потпредседник Раде Ј. Куртовић. Чланови: Др. Богослав Шилер, Михајло Ј. Борисављевић, Алекса Ристић, Лазар Цвијетић, Јово Караџић, Владимир Обућина. Надзорни Одбор: Претседник Ариф Скадрак. Чланови: Драгољуб Стојановић, Ђорђе Курбуровић, Ахмет Салихбеговић.

МИНЕРВА, НАКЛАДНА КЊИЖАРА Д. Д. — ЗАГРЕБ

Ми смо у знатној мери упућени на литературу иностранства. Не само код белетристике него нарочито код научне литературе.

Упоглед стране литературе ми смо највећим делом упућени на немачку литературу. Нашем свету, од свих страних језика највише је познат немачки. То вреди нарочито за крајеве бивше Аустро-угарске. У источним крајевима знатно

је и знање француског језика. Ну упоглед стручне литературе и ту некако преовладава немачки језик.

Потребу за страним књигама покривају наше књижаре. Поједине библиотеке дотично појединци који требају већи број страних књига подржавају уске везе са књижама иноземства, дотично већим накладницима. Наше постојеће књижаре нису у погледу стране литературе, нарочито стручне, имали већи асортимент, ипак је набавка страних књига била скопчана са извесним потешкоћама. Морало се је на поједине књиге чекати недеље па и месеце. И царинска манипулација томе је много крива, јер се мора много чекати док се изврши царинење ма да се на књиге не плаћа царина.

Већ се давно осећала потреба једне централне књижаре која би на свом складишту држала све важније стране књиге. Нарочито стручне. Некад су немачки књижари имали намеру да негде у Југославији оснују централни депот својих наклада од куда би добављали поједини књижари... Већ се радило на томе да се у оквиру Штампарског завода оснује један такав депо у Осијеку. Међутим је касније та идеја напуштена.

Минерва, накладна књижара д. д. у Загребу узела је за задаћу да подржава на свом складишту асортман свих важнијих књига иноземства. Нарочито немачких стручних књига које код нас највише иду. Поред једне добро асортмане књижаре она има и једно централно складиште које опет покрива потребе других књижара.

Интересантно је да су Минерву основали људи који са књижаством раније нису имали непосредно посла. Али као спретни пословни људи увидели су потребу једне такве књижаре као и могућност повољног пословања. Минерва је као акционарско друштво основана под крај 1929 године. Она је постојала већ и раније, у првом реду као посудбена библиотека. Данас је сигурно најбоље асотирана књижара Југославије.

Минерву су основали људи око Англо-Југославенског

петролејског друштва, на челу са браћом Марић и Др. Ши-мићем.

Минерва велику пажњу посвећује и давању књига, нарочито стручних, на отплату. При томе наравно послује трговачки. Већином људима са сталним занимањем као адвокати, лекарима, вишим чиновницима и сличним. Са месечним доприносом од 100—200 динара могу се набавити књиге, које коштају тешке хиљаде. На тај начин омогућава се и мање имућним да дођу до потребних књига. Да није тих плаћања на отплату, много мање лексикона, скупних и дивот издања било би код нас пласирано. Нарочито би било лоше упоглед стручне литературе будући да поједине књиге коштају знатне износе.

Биланса Минерве за прошлу, прву пословну годину овако изгледа :*)

Активна :		Пасива :	
Благајна	14	Главница	1.000
Пошт. штед.	10	Веровници	3.560
Књиге	1.007	Прихуве инв.	21
Дужници	3.397	Резерве	6
Наклада	7	Добитак	58
Инвентар	210	Укупно	4.647

Главница износи 1 милион динара. Повериоци 3 милиона 560 хиљада. То су готово искључиво књижаре. На овакова потраживања не плаћа се камата. То много значи за пословни успех подuzeћа.

У активи видимо књиге за милион динара. Дужници износе 3 милиона 400 хиљада динара. То је махом за књиге, узете на отплату. Књижара добива од накладника књиге на дуго рок, пак може да се задовољи са оброчном наплатом.

У прошлој години получен је чисти добитак од 58 хиљада динара. То је готово 6% укамаћење дионичке главнице. То је за прву пословну годину ванредни резултат. Изгледа да ће за друге године бити још повољније.

Минерва показује да се код систематског и смишљеног реда и са литературом даду правити добри послови.

Југославенска нафта д. д. у Загребу

Рачун изравнања на дан 31. децембра 1930. год.

Активна		Пасива	
	Динара		Динара
Непокретнине, творничке зграде и индустријски колосјек	725.536'58	Дионичка главница	3,000.000'—
Земљиште	633.245'42	Веровници	1,496.940'88
Амбалажа (жељезне бачве)	1,245.387'27		
Покретнине	200.000'—		
Дужници	580.118'18		
Добитак салдо	1,112.653'43		
Укупно	4,496.940'88	Укупно	4,496.940'88

Рачун губитка и добитка на дан 30. јуна 1930. год.

Губитак		Добитак	
	Динара		Динара
Трошкови	49.853'55	Приход	542.912'73
Отпис дубиозних тражбина	62.197'55	Донос губитка 1929. г.	1,344.617'76
Амортизација некретнина	38.186'13	Добитак 1930. год.	231.964'33
Амортизација жељезних бачава	145.612'73		
Амортизација покретнина	15.098'44		
Донос губитка 1929. год.	1,344.617'76		
Укупно	1,655.566'16	Укупно	1,655.566'16

У П Р А В Н И О Д Б О Р

Н А Д З О Р Н И О Д Б О Р

„Славонија“ друштво на дионице за индустрију дрва у Загребу

Активa

Рачун изравнања на дан 31. децембра 1930. год.

Пасивa

	Динара		Динара
Готовина	324.148'39	Дионичка главница	30,000.000'—
Зграде и земљиште Загреб-Брод	2,280.097'10	Умањење вриједности	9,164.830'76
Стројеви, уређај творница Брод и Драганићи и индустријалне пруге и шумске жељезнице	21,010 023'07	Чиновничка мировинска заклада	1,761.433'38
Нашастар Загреб, Брод и Драганићи	859.463'65	Радничка потпорна заклада	125.000'—
Властелинство Чаковец	1,191.961'22	Неподигнуте дивид. 1921/1925. год.	121.858'—
Вриједносни папири	653.347'—	Прихвати	84,923.575'46
Римесе	438.354'69		
Салдо рачуна особа	32,745.352'50		
Залиха робе	65,260.466'49		
Губитак у год. 1930.	1,406.921'16		
одбив пренос добитка из године 1929.	73.437'67		
	1,333.483'49		
Укупно	126,096.697'60	Укупно	126,096.697'60

Рачун губитка и добитка на дан 31. децембра 1930. год.

Губитак

Добитак

	Динара		Динара
Осигурања	587.531'78	Пренос добитка из год. 1929.	73.437'67
Порези и пристојбе	524.267'51	Рачун робе	16,688.377'64
Плаће и трошкови	5,939.065'83	Рачун камата на вријед. папире	39.826'—
Камати	11,084.259'68	Губитак у год. 1930.	1,406.921'16
		Одб. прен. губ. из 1929. г.	73.437'67
			1,333.483'49
Укупно	18,135.124'80	Укупно	18,135.124'80

У П Р А В Н И О Д Б О Р

Н А Д З О Р Н И О Д Б О Р

„Минерва“ накладна књижара д. д. - Загреб

Рачун изравнања на дан 31. децембра 1930. године.

Активa

Пасивa

	Динара		Динара
Благајна	14.197'35	Главница	1,000.000'—
Поштанска штедионица	10.031'87	Вјеровници	3,560.613'42
Књиге	1,007.213'71	Причуве за инвентар	21.747'47
Дужници	3,397.667'52	Причуве на темељу §-а 41. друштвених правила	6,476'03
Наклада	7.179'—	Чисти добитак	58.200'—
Инвентар	210.747'47		
Укупно	4,647.036'92	Укупно	4,647.036'92

У П Р А В Н И О Д Б О Р

Н А Д З О Р Н И О Д Б О Р

